

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
SOCIETAS SCIENTIARUM LODZIENSIS
WYDZIAŁ II

SECTIO II

Nr 2

KONRAD JAŻDZEWSKI

936.4

ATLAS
DO
PRADZIEJÓW SŁOWIAN

ACTA PRAEHISTORICA

Universitatis Lodziensis

1

ŁÓDŹ

1948

T R E Ś C :

	Str.
I. SŁOWO WSTĘPNE. Zagadnienia z zakresu metodyki. Sposób wykonania i zakres atlasu	13
II. WYKAZ WAŻNIEJSZYCH DZIEŁ I MAP, z których korzystano przy sporządzaniu atlasu	21
III. KOMENTARZ DO ATLASU. Indoeuropejskie grupy językowe. Pierwotne siedziby Praindoeuropejczyków. Czas i miejsce ich podziału na odrębne grupy językowe. Prasłowianie a kultura łużycka. Początki tej kultury	29
MAPA 1. — III okres epoki brązu (1300 — 1100 przed Chr.). Rozprzestrzenienie kultury łużyckiej. Uzasadnienie zmian poczynionych w wytyczeniu jej zasięgu. Początki różnicowania kultury łużyckiej na grupy	33
MAPA 2. — IV okres epoki brązu (1100 — 900 przed Chr.). Zasięg kultury łużyckiej i zmiany w stosunku do rozprzestrzenienia jej w okresie poprzednim. Napór Pragermanów kontynentalnych od północnego zachodu. Wpływy obce na kulturę Prasłowian widoczne w metalurgii. Wzrost gęstości zaludnienia i rozrost terytorialny Prasłowiańszczyzny. Stosunki z Bałtami. Grupa ulwówecka i środkowo-małopolska	36
MAPA 3. — V okres epoki brązu (900 — 700 przed Chr.). Dalszy napór pragermański na ludność prasłowiańską od północnego zachodu. Ślady przetrwania reprezentantów kultury łużyckiej w Brandenburgii północno-zachodniej i we wschodniej Meklemburgii do końca epoki brązu. Ekspansja prasło-	

wiańska na Wołyń. Początki t.zw. kultury wysockiej. Warunki wytyczające kierunek ekspansji Prasłowian na wschód. Ich rozszerzenie się na południe 41

MAPY 4 i 5. — Okresy Hallstatt C (700 — 550 przed Chr.) i Hallstatt D (550 — 400 przed Chr.) epoki żelaza. Ubytki terytorialne Prasłowian na północnym zachodzie. Grody „łużyckie“ nad dolną Odrą i zachodnio-pomorski „korytarz“ kultury łużyckiej w tym rejonie. Grupa kulturowa z urnami domkowymi nad środkową Łabą na pograniczu prasłowiańsko - pragermańsko - praceltyckim. Kultura halleńska. Pogranicze bałto-słowiańskie. Przesuwanie się elementów kultury łużyckiej na Po-dole i na Kijowszczyznę. Powstanie kultur wołyńskich w wyniku zmieszania się Prasłowian, Traków i Scytów. Przekazy Herodota o Neurach i Scytach. Enetowie-Wenetowie. Kontakty z południem. Szczytowy rozwój i upadek kultury łużyckiej. Przyczyny tego upadku. Początek ekspansji kultury pomorskiej. Napady Scytów. Zmiany klimatyczne 44

MAPY 6 i 7. — Wczesny (400—250 przed Chr.) i środkowy okres lateński (250—150 przed Chr.). Dalszy napór Germanów kontynentalnych i ekspansja Celtów. Zmieszanie się kultury łużyckiej z kulturą pomorską i powstanie kultury grobów kłoszowych. Scalenie się obszaru prasłowiańskiego. Postępujące przenikanie Prasłowian na teren Kijowszczyzny, Czernihowszczyzny i północno-zachodniego Podola. Zagadnienie tożsamości kultury pomorskiej i kultury grobów kłoszowych z Bastarnami oraz przynależności tych ostatnich do Germanów. Obniżenie się poziomu kultury prasłowiańskiej 51

MAPA 8. — Późny okres lateński (150 przed nar. Chr.). Przesunięcie się granicy obszaru kultury prasłowiańskiej na zachód. Dalsza celtyzacja Śląska. Rozrost terytorium Prasłowian w północnej części dorzecza górnego Dniestru. Sarmaci jako następcy Scytów. Stałość północno-wschodniej granicy obszaru prasłowiańskiego oraz pokrywanie się jej ze współczesną rubieżą antropogeograficzną i etnograficzną. Wiadomość o rozbitkach z ludu „Indów“. Kul-

tura wenedzka jako ciąg dalszy kultury łużyckiej i kultur, które z niej wyrosły. Rzekoma luka osadnicza w III i II przed Chr. w dorzeczu Odry i Wisły. Zagadnienie pojawienia się pierwszych plemion północno-germańskich na południowym wybrzeżu Bałtyku. T. zw. „kultura wschodniogermańska“ i właściwe znaczenie stałego przesuwania się zachodniej granicy jej obszaru ku zachodowi. Burgundowie i Ulmerugowie. Grupa oksywska i przeworska kultury wenedzkiej 56

MAPA 9. — Wczesny okres rzymski (Nar. Chr. — 200 po Chr.). Najazdy Gotów, Gepidów, Rugiów, Burgundów i Wandalów. Wenedowie i Weltowie w świetle źródeł z I i II w. po Chr. Rozszerzenie się Słowian na zachód poza ujście Odry. Związek plemion lugijskich, Wenedowie i Weltowie a kultura wenedzka. Ekspansja Słowian poprzez Karpaty na południe do dorzecza Cisy. Kultury zarubiniecka na Ukrainie północnej i na południowej Białorusi jako odpowiednik wschodniego odłamu Słowian. Północna granica imperium rzymskiego i jej stosunek do terytorium kultury wenedzkiej i zarubinieckiej. Germanocy, celtycy, traccy i sarmaccy sąsiedzi Słowian od strony południowej. Szlak bursztynowy 63

MAPA 10. — Późny okres rzymski (200 — 375 po Chr.). Dalsze rozszerzenie się obszaru kultury wenedzkiej ku zachodowi. Podobieństwo jej zasięgu do zasięgu z okresu poprzedniego. Powstanie mieszanych kultur słowiańsko-germańskich w wyniku kilkuletniego pobytu Germanów na ziemiach słowiańskich. Opanowanie dorzecza Dniestru przez kulturę wenedzką w dorzeczu Cisy. Wenedowie u ujścia Dunaju. Antowie i Goci 73

MAPY 11-14. — Okres wędrowek ludów (375—568 po Chr.). Najazd Hunów i upadek wpływów politycznych i kulturalnych Gotów. Słowianie na Nizinie Węgierskiej pod panowaniem huńskim. Przyjęcie germańskich nazw plemiennych przez Słowian. Wędrowka Herulów z nad Dunaju do Szwecji przez ziemie Słowian. Powiązania pomiędzy kulturą wenedzką a kulturą Słowian wczesnohistorycznych. Za-

	Str.
bytki słowiańskie z V i VI w. z Polski, Saksonii Czechosłowacji, Austrii, Węgier i Rumunii. Definitywne zajęcie Czech i Moraw przez Słowian i osiągnięcie przez nich linii środkowego i dolnego Dunaju. Ekspansja wschodniego ich odłamu w dół i w górę Dniepru głównie kosztem ludów fińskich i bałtyjskich. Brak zmian na pograniczu bałtyjsko-słowiańskim na odcinku od Zatoki Gdańskiej do Berezyny dowodem stałości stosunków ludnościowych. Resztki osadnictwa germańskiego na ziemiach słowiańskich	80
MAPY 15-20 — Okres wczesnohistoryczny (568 — 1200 po Chr.). Zasady podziału tego okresu	91
MAPY 15-17. — I okres wczesnohistoryczny (568 — 800 po Chr.). Ogólna charakterystyka tego okresu. Ekspansja Słowian na Bałkany i na wyspy Morza Egejskiego. Rozszerzenie się ich na zachód do krajów wschodnio-alpejskich, do ziem nad Łabą środkową i do okolic w zachodniej części południowego wybrzeża Bałtyku. Osłabienie plemion germańskich na zachodnim pograniczu Słowian. Konsolidacja i dalsze rozprzestrzenianie się plemion słowiańskich na zachodzie. Ich osiągnięcia maksymalne w VIII w. Słowianie nadbałtyccy i Widiwariowie. Przesunięcie się obszaru staropruskiego na zachód. Truso, kolonia „wczesno-wikińska“ na pograniczu bałto-słowiańskim. Dalsze postępy Słowian w kierunku północno-wschodnim. Związek plemienny Antów a Awarzy i Chazarzy. Mozaika ludnościowa na ziemiach zajętych przez Słowian południowych. Podział plemienny Słowiańszczyzny pierwotnej i powstanie ustrojów państwowych na jej obszarze	93
MAPY 18-19. — II okres wczesnohistoryczny (800 — 950 po Chr.). Wytworzenie się trwalszych organizmów państwowych na terenie Słowiańszczyzny. Państwo wielko-morawskie. Państwo Chorwatów i federacja plemion serbskich. Konsolidacja państwowa Czech. Początki państwowości polskiej. Rusowie skandynawscy a powstanie państwa ruskiego. Pojawienie się Madziarów na Ukrainie i ostateczne usadowienie się ich na Węgrzech. Romani-zacja Słowian na Nizinie Wołoskiej i w Mołdawii.	

	Str.
Skutki pojawienia się Pieczyngów. Stabilizacja zachodniej granicy Słowiańszczyzny i początek ekspansji Niemców na wschód. Rozszerzenie się północnych plemion ruskich w kierunku zachodnim, północnym i północno-zachodnim	122
MAPA 20. — Początki III okresu wczesnohistorycznego (950 — 1025 po Chr.). Państwo bułgarskie, chorwackie i serbskie. Dalszy napór Niemców na ziemię Słowiańszczyzny zachodniej i zetknięcie się ich z państwem polskim. Pierwsze pewne ślady pobytu Wikingów na ziemiach Słowian zachodnich. Bezpodstawność twierdzeń o rzekomych wikińskich początkach państwowości polskiej. Udział Słowian w powstaniu i upadku wielkiego skandynawskiego emporium handlowego w Haithabu w Szleswiku. Postępująca ekspansja Prusów kosztem Pomorzan i Mazowszan. Rozrost terytorialny państwa ruskiego i jego sukcesy kolonizacyjne głównie na północny i północnym-wschodzie. Walki Rusi z Pieczyngami. Dalsze koleje walk z ludami stepowymi	130
IV. UWAGI KOŃCOWE	137